

Virgil Tănase

Au înflorit iar vișinii și merii

Roman

București, 2015

Avertisment

Astăzi, când nu numai știința, dar și artele, ne îndeamnă să nu punem temei decât pe realitățile obiective, care ni se-nfățișează concrete și palpabile ca piatra, acest „avertisment” poate părea nepotrivit, dacă nu de-a dreptul jignitor. Adică, vezi Doamne, cititorul n-ar fi în stare să-și facă singur o părere despre ce i se spune, autorul trebuind să-i explice firea lucrurilor, ca unui copil neștiutor! Cum adică un „avertisment”?! De ce? Cine ce „avertisment” dă cetățeanului care se duce să voteze, o răspundere cu mult mai grea, firește, decât cea de-a citi un roman?!

Tocmai, în ciuda aparențelor, cartea de față nu e un roman. Această asemănare înșelătoare și, într-un anume fel, primejdioasă mă împinge să iau condeiul cum au făcut-o înaintea mea alți autori cu mult mai răsăriți, fie pentru a da cheia *Comediei umane*, fie pentru a se scuza de a-și fi ales un erou atât de neînsemnat ca Alioșa Karamazov.

Iată deci sensul acestei introduceri: e bine să știți dintru început că însemnările intime pe care vă invit să le citiți sunt un document autentic, pe care nu mi-am îngăduit să-l măsluiesc cu invenții personale. Așa se explică enorma discrepanță dintre paginile redactate, nu prea demult, de un om în vârstă, crescut în cultul valorilor clasice, cum mai ieșeau de pe băncile școlilor franceze înainte de război, și însemnările unui băiat care, într-un moment din multe puncte de vedere crucial pentru lumea noastră, anul de grație 1968, își cam pierduse mințile, sau tocmai și le pierdea într-o țară de la celălalt capăt al

Europei. O înrudire tulbure, dar reală – care ar putea constitui ea însăși subiectul unui roman pe care-l voi scrie, poate, într-o zi –, leagă cele două manuscrise unde regăsim, mai ales, o atitudine comună. Constrânși, în două momente diferite ale istoriei recente, să înfrunte situații primejdioase, insuportabile, punând sub semnul întrebării temeiurile vieții noastre, autorii textelor reunite aici și-au făurit, fiecare, după mintea și priceperea sa, o „morală de catastrofă” – ceea ce nu este întru totul nefolositor aceloră dintre noi care, dintr-un motiv sau altul, ajung să se întrebă unde-i poartă corabia de carne pe care plutim, adesea către alt orizont decât cel unde năzuiam să ajungem, și care, pe deasupra, se leapădă de noi, azvârlindu-ne peste bord, când îi vine! Nu vă speriați, n-am să scriu eu, acum, romanul pe care m-am lăudat că n-am să-l fac.

Înțeleg, firește, revolta dumneavoastră. Cum poate un scriitor serios, chiar dacă în cazul de față nu e vorba decât de un fel de conțopist ce adună și transcrie documente care nu-i aparțin și pe care nu-și propune decât să vi le înfățișeze ca atare...! cum poate cineva, spuneam, să se ocupe de maculatura unor indivizi atât de neînsemnați, care n-au jucat niciun rol în desfășurarea marilor evenimente ale timpului lor, oameni fără nici o importanță din punctul de vedere al Istoriei, indivizi ca alte sute și sute de milioane care trăiesc pe lume, care și ei ar putea, atunci, să ne ceară să le citim jurnale intime și corespondența personală. Pe deasupra, ce credit putem acorda unor asemenea elucubrații? La ce bun să ne aplecăm asupra unor fraze care, nefiind scrise pentru a fi citite, merg anapoda, se-ncâlcesc, lipsite nu numai de limpezime, dar și de orice verosimilitate, o poliloghie care nu spune

nimic precis încât, până la urmă, nici măcar nu știm ce li s-a întâmplat așa-zișilor eroi?

Tocmai!

Singurul interes al unei asemenea cărți vine din faptul că autorii notelor care-o constituie bat câmpii. Îndrugă verzi și uscate după cum le vine, încălcându-se în propriile născociri, ale căror contradicții evidente spulberă orice credibilitate. E adevărat însă că nici unul, nici celălalt n-au cătuși de puțin intenția de-a ne lăsa ceea ce se cheamă o mărturie, și că niciodată nu le-a trecut prin minte că cineva ar putea căuta în elucubrațiile lor frânturi de adevăr, indicii pentru o cronică a evenimentelor contemporane. Recunosc, autorii paginilor pe care le veți citi, sper, mint. Născocesc o sumedenie de întâmplări imaginare și ascund pe cele care au avut cu adevărat loc sub relatarea unor fapte fictive sau care s-au desfășurat cu totul altfel. Simpli amatori, scriitura lor nu este nici total transparentă, nici perfect opacă – ca să vorbesc în termeni foarte la modă azi. Spre deosebire de scriitorii profesioniști a căror îndemânare tinde să permită operei de-a se confunda cu realul, încât ajungi să crezi că personajele de pe vitraliu sunt cele care trec pe stradă dincolo de el, ca în tabloul lui Magritte – poate nu întâmplător intitulat *Condiția umană* – unde peisajul de pe pânza fixată pe șevalet, și care ocupă o parte din fereastră, se continuă atât de desăvârșit și de armonios cu cel de-afară, încât parotova, autorii notelor de față nu reușesc să acopere geamul decât ici și colo. În nenumărate locuri, sticla rămâne așa cum a ieșit din fabrică: privirea poate s-o străbată ca să se pună pe obiecte, pe realitățile din afară care sunt cele ale vieții noastre de zi cu zi. Or, dacă

textele istoricilor și ale multor altor autori științifici sunt, spre deosebire de cele ale literatorilor, de-o perfectă transparență, fără nici cea mai mică zgârietură care să stingherească privirea, fără nici cea mai mică pată, o peliculă de o claritate desăvârșită, aici geamul, de proastă calitate, îngălează privirea noastră care nu reușește să distingă bine lucrurile de dincolo de fereastră. Muchiile par strâmbe, volumele stricate, culorile mânjite.

În funcție de ceea ce ne preocupă, aceasta poate fi sau nu un avantaj.

Cel care e interesat de istoria „reală”..., cum aş putea să-i spun? consistentă! de istoria de dincolo de oameni, acela poate deja închide această carte ducându-se să caute într-altă parte ceea ce paginile de față nu-i pot oferi. De-abia dacă va putea recunoaște câteva din catastrofele care au răscolit, în acești ultimi cinzeci de ani, lumea noastră, continentul nostru; pe deasupra, chiar și acestea sunt atât de deformate de felul povestirii, încât un spirit obiectiv nu poate fi decât dezamăgit, dacă nu de-a dreptul revoltat. Eu, în schimb, tocmai pentru că am trăit aceste evenimente grave, despre care am o idee suficient de precisă, mă simt mai ispitit să-mi întorc atenția de la ele ca să înțeleg, poate, ce se petrece în capul celor care, atunci când se încumetă să le evoce, o fac într-un mod atât de ciudat, ascunzând adevărul – sau cel puțin ceea ce socotim noi că este – sub minciuni sau chiar sub fraze absurde, care nu vor să spună nimic – sau care spun altceva, care spun ceva ce nu suntem pregătiți să auzim, ceva ce nu suntem obișnuiți să ni se spună, cum se întâmplă atunci când cineva vă pune un disc ca să ascultați nu muzica, ci țăcănitul aparatului căruia ar vrea

să-i detectați defectiunea, sau ca să vă dați seama că placa e zgâriată... Aici faptele istorice nu sunt decât muzica de care nu trebuie să ținem seama dacă vrem să detectăm, ca și cum sufletul ar fi microsionul, zgârietura care face să sară acul gramofonului – și pe care, firește, n-avem nicio șansă s-o percepem dacă nu punem discul.

Nesinchisindu-se de aspectul literar al unei opere – care nu prea știu eu ce-nseamnă, dar nu despre asta este vorba acum! –, numeroși cercetători caută legăturile acesteia cu viața – uneori foarte intimă – a autorului pentru a înțelege mai bine o personalitate și a face portretul unui om excepțional. Dacă un asemenea demers este îndreptățit, dacă există un interes pentru astfel de lucrări, atunci trag speranță că documentele pe care le pun astăzi la îndemâna cititorului nu vor trece neobservate. Numai că de această dată este vorba de oameni obișnuiți, ca dumneavoastră și ca mine, care nu duc în spate nici destinul unui popor, nici pe cel al artei sau al umanității în general; oameni oarecare, ca dumneavoastră și ca mine, nevoiți să găsească pentru ei înșiși un fel de-a trăi care să le îngăduie să existe fără să le fie prea rușine de ceea ce sunt și de ceea ce fac.

„Cine sunt eroii dumneavoastră? Spuneți-ne de unde vin și încotro merg ei...”, îmi cereau cei cărora le vorbeam de intenția de-a publica aceste note care-mi căzuseră în mână din întâmplare. Tocmai, povestea lor – pe care o cunosc, pe care mi se pare că o cunosc, reconstituită din confruntarea diferitelor versiuni..., dar care, tocmai de aceea, e... o altă poveste! –, pe care am s-o scriu, poate, într-o zi... Povestea lor, spuneam, e fără interes. N-ar face, ca să reiau imaginea mea de adineaori,

decât să acopere părțile de geam rămase goale; ea ar acoperi partea transparentă, adică exact omul pe care-l străbate, ca pe sticlă, privirea Domnului care trece prin noi ca să se facă lume, dacă-mi dați voie să mă exprim așa. Suntem, poate, noi înșine, pentru ochiul dumnezeiesc, ceea ce este scriitura acestor doi necunoscuți pentru inteligența noastră care caută, dincolo de cuvintele lor, lumea reală, istoria obiectivă. Povestea adevăratei lor vieți ne-ar duce într-o lume unde ei, ei ca atare, n-ar mai exista: pelicula firavă care desparte pe Dumnezeu de lume ar dispărea...

E ceea ce nu vreau.

Ceea ce mă preocupă nu e ce li s-a-ntâmplat acestor oameni – și altora de care au fost mai mult sau mai puțin aproape –, fapte putând constitui scenariul unuia dintre acele filme care ocupă ochiul fără a-i lăsa răgazul de a transforma imaginile în gânduri, ceea ce vedem în întrebare, lumina în aparență! Dimpotrivă, ceea ce mă atrage și-mi dă de gândit, este tocmai ceea ce scapă narației adică, mai precis, ca să spunem lucrurilor pe nume, bazaconiile. Da, oricât ar putea părea de ciudat într-o epocă atât de supusă faptelor pozitive și ideilor zise clare, operaționale, ceea ce mă fascinează este minciuna – sau, dacă preferați, ceea ce se cheamă a bate câmpii. De ce măsluim faptele? de ce suntem atât de des ispitiți să povestim lucrurile altfel de cum le-am trăit cu-adevărat? ce ne îndepărtează de avantajele rațiunii, făcându-ne să acordăm în cadrul vieții noastre – și implicit în relatările noastre ocazionale – o asemenea importanță unor fapte care nu există, n-au existat niciodată și care probabil nici

n-or să existe vreodată, întrucât ele sunt de-a dreptul de neconceput?

Nu pretind că o carte precum aceasta de față poate răspunde acestor întrebări, nici că ea ar putea deschide cine știe ce drumuri cercetării. Mă mulțumesc să vărs la dosar, cum se spune, documentele pe care le posed lăsând în seama altora, mai pricepuți, să tragă concluzii și să emită ipoteze.

În fine, celor care-mi vor obiecta că, în acest caz, o singură mărturie ar fi fost suficientă și că n-ar fi trebuit să transcriu decât unul din cele două documente pe care le conține acest volum, le răspund că, pe de o parte, aceste două personaje sunt legate prin ceva profund, substanțial, ceea ce face din al doilea text un fel de ecou al celui dintâi; dar și că, pe de alta, numai comparând spusele acestor doi indivizi atât de diferiți prin formația, cultura și modul lor de viață avem o șansă să descoperim, dincolo de diferențe, consistența indestructibilă a țesutului din care sunt alcătuiți oamenii, acea substanță anume pe care nicio narațiune, mi se pare, nu o poate surprinde.

Altfel spus, sticla!

Atunci când atât de des, citind operele noastre, sunteți ispitiți să reconstituiți, printr-o proiecție indiscretă și abuzivă, personalitatea autorului, de ce n-ați face-o și cu personajele sale, ale căror scrieri nu sunt, din acest punct de vedere, mai puțin grăitoare.

Acestea fiind spuse, urmând exemplul altor scriitori mai răsăriți decât mine, care, și ei, au recurs la asemenea „avertismente”, vă cer iertare pentru timpul pe care v-am făcut să-l irosiți și vă invit să luați cunoștință de documentele de care v-am vorbit.